

POLITIČNI PREGLED od 10. do 15. stoletja

EVROPA

ZAHODNA IN SREDNJA

Po smrti Karla Velikega (9. stoletje) je začelo frankovsko cesarstvo razpadati → težnje po samostojnosti, napad Normanov, Arabcev, Slovanov in Madžarov.

Že Karlov sin Ludvik Pobožni je državo razdelil med 3 sinove:

- ⊗ Karel Pležasti: Z del
- ⊗ Ludvik Nemški: V del
- ⊗ Lotar: ozemlje med obema deloma in večji del Italije

Ker so vsi tri umrli brez potomcev, se je za dediščino spopadalo vse več plemičev. Tako se v 10. stol na nekdanjem ozemlju Frankovske države začne oblikovati Francija in R-N cesarstvo.

Rimsko-nemško cesarstvo

- Najmočnejše v začetku visokega sr. Veka
- Oton I. je zatrl vstaje nemških vojvod, l. 955 pa premagal Madžare pri Ausburgu
- Od 12. stol. so se za oblast spopadale številne nemške plemiške družine
- 1254 ko izumre staufovska dinastija je nastalo *brezvladje-interregnum*
- 1273 izvolijo grofa Rudolfa Habsburškega

Anglija

- Po naselitvi germanskih ljudstev so na Britanskem otočju nastajala neodvisna kraljestva
- Najpomembnejše je bilo Wessex (9. stol-združi druga kralj. v posebno enoto Anglijo)
- Napadali so jo Vikingi
- 11. stol danski kralj Knut postane angleški kralj
- 1066 je Anglijo osvojil Viljem Osvajalec
- Ker plemstvo ni zadovoljno s kraljevo oblastjo je Ivan Brez zemlje l. 1215 sprejel Magno Charta Libertatum
- Listina omejuje oblast kraljev, a kmalu postane težnja po prevladi nad Francijo močnejša
- Ta težnja pripelje do *stoletne vojne (1337-1453)*, ki prizadene obe državi

Francija

- Po razpadu karolinške države ni bilo mogoče ustaviti procesa fevdalne razcepljenosti
- Od 10. stol ko je vladal Hugo Capet so morali oblast varovati pred normanskimi in plantagenetskimi kralji Anglije
- V 13. stol. je z vladavino Filipa II. Dobila čvrsto osrednjo oblast
- Ves čas so bili prisotni spori z Anglijo (vrhunec v 100letni vojni)

SREDOZEMSKA EVROPA

Pirenejski polotok-Pireneji

- V 8. stol Arabci sem razširijo svoj vpliv
- Vključen je bil v Omajadski kalifat
- Po zasedbi Arabcev ga zajame *rekonkvista-boj krščanskih kraljestev z Arabci za osvojitve Španskih dežel*
- Po zmagi krščanov se v 13. stol. oblast Mavrov omeji le na Granado
- 1492 jo osvojita španska kralj in kralica Ferdinand in Izabela, ki združita španske državice

Apeninski polotok-Apenini

- Vključen v R-N cesarstvo
- Nekatera mesta se osamosvojijo in postanejo *republike-mestne države* (Benetke, Genova, Firence in Amalfi)

Benetke

- Od 8. do 10. stol uspešno branijo svoj položaj
- Položaj izkoristijo kot trgovska sila
- Meščani volijo doža(vojvodjo)
- Okoli 1000 pa so obladovale že mnoga dalmatinska mesta
- V začetku visokega sr. Veka so priznane kot samostojna država
- Ves sr.vek obdržijo mnoga mesta na jadranski obali ter del zaledja
- V J Ita in Sicilji so se za oblast borili Bizanc, Arabci in lokalno plemstvo
- V 11.stol. so v boje posegli Normani

Papeška država

- Razvije se iz cerkvenih posesti v sr.Ita
- Utemeljitelj je Gregor I.
- Srednjeveško papeštvo je vrh doseglo pod Inocencem III.

JUGOVZHODNA EVROPA

Bizantinska država

- V visokem sr.veku začne slabeti
- Vzroke moramo iskati v krizi fevdalnega sistema
- L.1204 križarji zavzamejo Carigrad in ga upostošijo

Hrvaška

- Od začetka 12.st. tesno povezana z Ogrsko
- V 13.st. zraste tako da mora Andrej II. L 1222 izdati *zlato bulo-listina, ki zagotavlja letno sklicevanje predstavnikov plemena in pravico do upora*
- Dubrovnik je bil majhna a pomembna republika
- Njegovo pristanišče je bilo glavna izvozna in uvozna postojanka

Bosna

- Nastane v 12. stoletju
- V tem stoletju postane tudi samostojna država
- V njej se uveljavi *bogomilstvo*

Srbija

- Od 12.stol.naprej prerase v pomembno državo
- Samostojnost dosežejo z naslanjanjem na Z in osamosvojitvijo cerkve

TURKI

- ☒ Tako kot Mongoli napadajo Azijo, V Evropo in Balkan
- ☒ Azijsko nomadsko ljudstvo, ki ima svojo državo že v zgodnjem sr.veku(Mala azija)
- ☒ Razvili so poseben tip fevdalizma
- ☒ v 11. stol. Turška plemena zavzamejo Mezopotamijo in Levant (med Egiptom in Sredozemljem)
- ☒ V 14. stol se država širi proti Balkanu
- ☒ 1371 bitka pri reki Marici
- ☒ 1389 Kosavska bitka→28.6 (sultan Murat in Jakub : knez Lazar-srbska stran)
Baježiti ubije Jakuba; Miloš Kobilić (Obilić) ubije Murata
- ☒ Kosavska bitka se konča s smrtjo večine srbskih knezov
- ☒ Turška vojska se je morala umakniti, kljub temu je večina srbskega plemena padlo
- ☒ Turška država je ponovno osvajala Balkan, pridobila nekatera ozemlja, prebivalcem pa nalagala nove davke
- ☒ Na zasedenih ozemljih so prebivalce uvrstili v RAJO:-muslimanska
-krščanska (2 davka: glavarina in
krvni davek-DEVŠIRMA)

SHIZMA IN INVESTITURNI BOJ

- ✗ Shizma-cerkveni razkol
- ✗ Pojavi se sredi 11. stol., ko se ločita pravoslavna in katoliška cerkev
- ✗ Do dokončnega razkola pride l. 1054
- ✗ K razkolu pripomore težnja po prevladi, kriza papeštva

- ✓ Do 11.stol. so investituro(podelitev škofovskega prstana in palice) opravljali vladarji
- ✓ S tem so si zagotovili vpliv nad cerkvijo
- ✓ Gregor VII. Se je temu uprl in je bil odstavljen

KRIŽARSKE VOJNE

- ⊗ Med 10. in 11. stol. nastane v J Fr. Gibanje, ki nastopa v imenu boga
- ⊗ To gibanje hoče odpraviti spopade med fevdalci, saj so vojne prizadele kmete in gosp.
- ⊗ Romanja v svete kraje začnejo ogrožati muslimani (v 11.st. še Seldžuki)
- ⊗ **Leta 1096 francoski vitezi in knezi začnejo prvi križarski pohod→Bližnji vzhod**
- ⊗ Vojne se udeleži okoli 350.000 ljudi, na konec jih prispe okoli 50.000
- ⊗ Pohoda se udeležijo pustolovci brez orožja in neprimerne pripravljenosti(omagajo)
- ⊗ 20 let po koncu(1116) ustanovijo *templjarski viteški red in ivanovce*→najmočnejša reda
- ⊗ **L. 1147; 2. vojna→ iz Francije se odpravijo na Nemško ozemlje (neuspešno)**
- ⊗ L.1189 se začne 3. vojna→največ udeležencev
- ⊗ Začne se iz 3. središč:Anglija-Rihard Levjesrčni,Francija-Filip II,R-N ces.-Friderik Barbarosa
- ⊗ Na cilj prispe okoli 250.000 ljudi, vendar cilj tudi tokrat ni dosežen
- ⊗ **1202 se začne 4. vojna, kjer nihče ne prispe na cilj**
- ⊗ Zbrali so se v Benetkah, kjer so hoteli kupiti ladje
- ⊗ Ker niso imeli denarja so izropali Zagreb
- ⊗ Izropajo Konstantinopel in tam ustvarijo latinsko cesarstvo

⊗ 1212 poteka otroška vojna

- ⊗ Na papeževo povelje so na ladje naložili otroke brez orožja in jih poslali proti Sv.mestu
- ⊗ Večina otrok je umrla ali pa so jih ladjarji prodali

- ⇒ Sodijo med pomembnejše vojne srednjega veka
- ⇒ Bile so neusprešne, prizadele pa so Evropo in Bližnji vzhod
- ⇒ Pospešile so kulturne in gospodarske stike med ljudmi, tudi trgovino

SREDNJEVEŠKO PODEŽELJE

Podoba podeželja je spreminjalo širjenje naseljenih ozemelj. Naseljevanje, ki je spreminjalo sestavo prebivalstva je bilo načrtno.

PLEMSTVO IN DUHOVŠČINA

- ✗ Plemstvo ima vodilno vlogo
- ✗ Velike plemiške družine so imele vso oblast, iz njihovih vrst je izhajal tudi vladar
- ✗ Razlikovalo se je po premoženju in položaju v družbi
- ✗ Višje plemstvo je vplivalo na državno politiko
- ✗ Nižje pa je živelo na manjših posestvih
- ✗ Duhovščina je bila najbolj izobražen sloj, vendar zelo razslojena

GOSPODARSTVO ZEMLJIŠKIH GOSPOSTEV

- ✓ Kmetijstvo je najpomembnejša panoga
- ✓ Vsebolj se uveljavlja 3-letno kolobarjenje
- ✓ K napredku so pripomogla tudi nova orodja → plug, brano, kosa, cepec
- ✓ Med druge pridobitve spada tudi komat-ovratnik za konja, na katerega pritrdijo povodce, da lahko konj vleče tovor
- ✓ Namesto kvadratnih njiv so začeli oblikovati dolge njive, da niso izgubljali časa z obračanjem
- ✓ Vrtovi ob hišah še niso pomembni
- ✓ pomembnejši vrtovi so bili grajski in samostanski (zelenjava in drugo za jest, cvetnice-okras)
- ✓ velik pomen so imeli tudi vinogradi-vino (J od Alp); (S od Alp)-pivo
- ✓ s sadjarstvom se ukvarjajo samostani za popestritev jedilnika
- ✓ lov in ribolov sta privilegij zeml. Gospodov

ŽIVLJENJE KMETOV

- ◇ zaton karolinškega ces. In slabitev kraljeve moči sta povzročila drobitev posesti in vzpon kajevnih fevdalcev
- ◇ ti so pravico vzeli v svoje roke, se zapletali v spopade, posegali po cerkveni posesti in trpinčili kmete
- ◇ najpomembnejše dajatve so bile: velika in mala pravda, desetina, dajatve od skupnih zemljišč in priložnostne dajatve
- ◇ višina dajatev ni bila določena, zato so jo fevdalci določali po svoje → položaj kmetov se razlikuje od gospostva do gospostva
- ◇ tlaka se je delila na: izmerjeno (natančno določena vsakoletna opravila) in neizmerjeno (občasna opravila)

- ◇ fevdalec ima nadzor tudi nad življenjem kmetov(bil je sodnik,omejil jim je svobodo gibanja,pravica prve noči z nevesto)
- ◇ bivalne razmere so bile odsev njihovega položaja v družbi
- ◇ imeli so skromna bivališča pokrita s slamo ali lesom, en prostor (v njem tudi živali)
- ◇ hrana je bila precej enolika→močnate jedi,kaša,mleko,sir, meso je bilo redko
- ◇ vsakdanje življenje je bilo sestavljeno iz dela na kmetiji in tlake
- ◇ znanje kmeta je bilo skromno, prav tako ni potoval dlje kot do sosednje vasi
- ◇ vojne,slabe letine,povodnji,suše,kuga→lakota

SREDNJEVEŠKI GRADOVI

- ♥ bili so središča oblasti in družabnega življenja
- ♥ bili so utrjena plemiška bivališča z obrambo(jarki,obzidje, stolpi)
- ♥ razcvet je doživljajo viteštvo
- ♥ viteško slavo in ideale so razširjali trubadurji
- ♥ prehrana plemstva je bila precej enolična
- ♥ pomembno vlogo ima vino

MESTA IN MEŠČANSTVO

NASTANEK MEST

- ⊞ mesta so bile strnjene naselbine meščanskih hiš, obdanih z obzidjem
- ⊞ osrednji prostor je bil trg z mestno hišo,cerkvijo in sramotilnim stebrom
- ⊞ to je bil tudi tržni center,kjer so si ljudje izmenjavali informacije in komentirali dogodke
- ⊞ mesta so ob nastanku dobila pravice, ki jih je podelil zemljiški gospod ali vladar.(pravica do sejmov,omejitev obrti in trgovine,pravica do obzidja)
- ⊞ nastajala so v bližini gradov,ob rekah,križiščih, pod prelazi ali tam kjer so že v antiki bila mesta
- ⊞ nastajala so brez načrtov (razen antičnih)
- ⊞ pri gradnji niso upoštevali higienskih potreb, ulice čistijo le pred večjimi prazniki

GOSPODARSKE DEJAVNOSTI

Obrt

- specializirana; kovaštvo,lesarstvo,lončarstvo,tekstilstvo,usnjarstvo
- pomembni so bili peki,mesarji,mlinarji in lectarji
- delo so opravljali v majhnih delavnicah
- za preprečevanje konkurence se združujejo v cehe

Trgovina

- blagovno-denarna
- poteka na sejmi: letni-blago prilagojeno sezoni, tedenski-blago za sprotno rabo
- posebno vlogo imajo živinski in vinski sejmi
- težave trgovcev: slabe poti,nevarnosti(roparski vitezi,razbojniki),lastniki gradov,mitnine,mestna pravila, veliko vrst denarja
- je donosna dejavnost, pomembne predvsem dišave in začimbe

Sredozemska:

- italijanska mesta

- začimbe, dišave, vino, žito, sol, južno sadje, nakit, svila, obrtni izdelki

Zahodnoevropska in baltiška:

- francoska, nizozemska, severnonemška mesta → hansi
- vino, krzno, živina, les, žito

■ obe sta menjavali blago s prehodom čez alpske prelaze

Denarni posli

- posojanje in menjava različnih vrst denarja → visoke obresti
- Judje → oderuške obresti
- Koncil l. 1229 zahteva posebno obleko, da jih lažje prepoznajo

POLOŽAJ MEST IN MEŠČANSTVA

- ⊕ Mesta so se ločevala od okolice po videzu, meščani pa po gosp. dejavnosti ter položaju
- ⊕ Vse pogosteje so se potegovala za samoupravo in neodvisnost → republike
- ⊕ Imela poseben pomen, saj so vplivala na celotno družbo (bolj povezana, manj razcepljena)
- ⊕ Meščani so bili osebno svobodni, mesta pa so jim zagotavljala varnost
- ⊕ Na čelu uprave je bil sodnik
- ⊕ O pomembnih odločitvah je odločal mestni svet, ki ga izvolijo meščani
- ⊕ Voditelji so skrbeli tudi za čistočo, urejenost, odnose, varnost pred požari, red in mir
- ⊕ Za kmete so pomenila možnost pridobitve osebne svobode
- ⊕ Pravilo: podložnik, ki preživi v mestu leto ali več, in ga z. gospod ne zahteva nazaj je svoboden

VSAKDANJE ŽIVLENJE

- Zelo živahno, posebej na trgih kjer so potekali sejmi (novi ljudje in izkušnje)
- Hiše so stisnjene v ozke ulice, imajo majhna okna, ki so zastrta s pergamentom
- Bivalni prostori so majhni, najpomembnejši kos je postelja, obleko shranjujejo v skrinje
- Zaradi pomankljive higiene se pojavljajo epidemije
- Nevarni so požari → lesene hiše
- Prehrana je bolj raznolika
- Meščani uživajo v igrah, radi se zabavajo
- Mestni čuvaj ponoči skrbi za red in mir
- Delovni vrvež se začne okoli 4.-6- ure zjutraj, zatone pa zvečer